

Kuidas vältida huvide konflikti omavalitsuses?

Voldiku eesmärk on aidata omavalitsustel ennetada ja lahendada huvide konflikti olukordi. Siit leiab ülevaate mõnedest huvide konflikti olukordadest, millega Eesti omavalitsused on kokku puutunud.

Kes on ametiisik?

Ametiisik on inimene, kes langetab avalikku ülesannet täites teise isiku suhtes siduvaid otsuseid või teeb toiminguid – olgu alaliselt või ajutiselt, tasu eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel.

Ametiisiku peamine kohustus korruptsiooni ennetamisel on hoiduda huvide konfliktist ja korruptiivsetest tulust. Samuti ei tohi ta kasutada korruptiivset ametiseisundit, ametiülesannete täitmiseks mõeldud vahendeid, mõju ja siseteadet.

Huvide konflikt on ametiisiku ametikohustuste ja erahuvide vastuolu, kus erahuvid võivad rikkuda ametikohustuste täitmist. Tehingutes iseendaga on teiseks osaliseks ametiisik ise või temaga seotud isik.

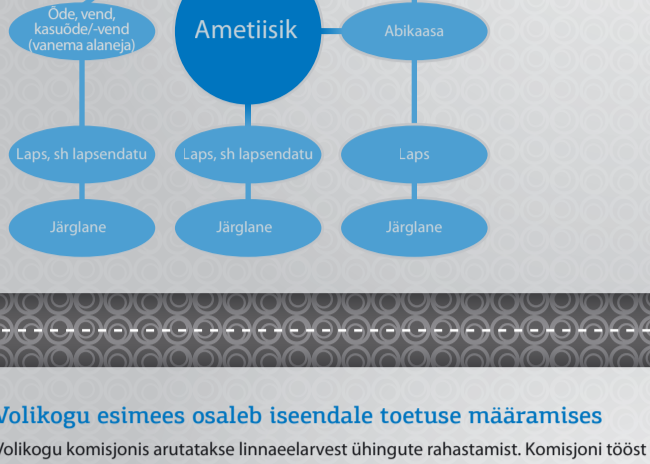
Ametiisikule kehtib toimingupiirang ehk keeld teha tehinguid iseenda ja seotud isikutega. Ta ei tohi toimingut või otsust teha, kui:

- see tehakse tema või temaga seotud isiku suhtes
- talle on teada tema enda või temaga seotud isiku majanduslik või muu huvi, mis võib mõjutada toimingut või otsust
- ta on teadlik korruptsiooniohus

Huvide konflikti vältimiseks on lihtsaim viis ennast taandada. Toimingupiirangul on mõned erandid, näiteks seaduse, määruse, riigi- ja omavalitsuse eelarve vastuvõtmisel või rutiinise otsuse või toimingu puhul.

www.korruptsioon.ee/et/huvide-konflikt

Kes on seotud isik?

Lisaks on seotud isikut ka:

- ettevõtte, millest ametiisikule või temaga seotud isikule kuulub vähemalt kümnendik osalusest või osaluse omandamise õigusest
- ettevõtte, vabatahtlus vms, mille juhtimis- või kontrollorgani liige on ametiisik või temaga seotud isik
- inimene, kellel on ametiisikuga ühine majapidamine
- muu isik, kes ametiisikut oluliselt ja vahetult mõjutab või keda ametiisik oluliselt ja vahetult mõjutab
- isik, kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele või tegutseb ametiisiku huvides või arvel

Juhtum nr.1

Volkogude esimees osaleb iseendale toetuse määramises

Volkogude komisjonis arutatakse linnaelarvest ühingu rahastamist. Komisjoni tööst ja aruteludest võtab osa volikogude esimees, kes soovib ühe kindla vabatahtluse toetamist. Kuigi toetuse saajad ja konkreetne toetussumma fikseeritakse volikogude kinnitatavas eelarves, on tavajärgne, et volikogude otsustab täpselt komisjoni ettepaneku järgi. Hiljem selgub, et volikogude esimehe ema on sama vabatahtluse juhataja liige.

Selgitus

Volkogude esimees mõjutab otseselt oma ema ehk endaga seotud isiku majanduslikku heaolu. Seetõttu ei peaks volikogude liige komisjoni aruteludes ja töös osalema.

Volkogude esimees peaks end taandama nii aruteludest kui ka allkirja andmisest üksikaktile. Sellisteks juhtudeks peab volikogude töökorrast olema ette nähtud võimalus isik asendada või taandada.

Juhtum nr.2

Volkogude esimees taotleb linna kultuurimajalt toetust

Linnavolkogude esimees on ühe väikesel kohalikul teatritrupi eestvedaja. Teatritrupi taotleb linna kultuurimaja nõukogude üldises korras toetust. Taotlusel on all volikogude esimehe allkiri. Nõukogude töös volikogude liige ei osale.

Selgitus

Vabatahtlus võib taotleda toetust teistega võrreldes alusel, isegi kui taotleja esindaja on parajasti volikogude esimees. Huvide konflikt ei ole, kuid linn kultuurimaja nõukogude ei ole moodustatud volikogude põhjal. Volkogude on küll kultuurimaja nõukogudega seotud selle eelarve kinnitamise kaudu, kuid toimingupiirangut ei tule siiski kohaldada, sest see ei kehti omavalitsuse eelarve vastuvõtmisel.

Juhtum nr.3

Vallavanema väimees osaleb valla hankel

Ettevõtte juhataja liige on vallavanema väimees. Ettevõtte osaleb valla hankel ja võidab. Vald on moodustanud hankekommisjoni, kuhu vallavanem ei kuulu, ning ettevõtte osaleb valla hankel. Väimehe ettevõtte võidab hanke.

Selgitus

Kõnealusel juhul ei kuulu vallavanem hankekommisjoni ja väimees võib hankel osaleda. Siiski tuleb jälgida, et vallavanem ei saaks mõnel muul moel mõjutada hanke ettevalmistamist ega osaleks ka lepingu sõlmimisel. Selleks peaks volikogude nimetama isiku, kes lepingu allkirjastab. Nimelt ei saa vallavanem delegerida oma otsust alluvale, kui talle endale laieneb toimingupiirang.

Kuigi vormiliselt pole väimees seotud isik, tuleb ametiisikule jälgida, kas väimees on vallavanemaga samas majapidamises või kas neil seab majanduslik või muu sõltuvussuhet. Otsust ei tohi teha ka siis, kui ametiisik on teadlik muust korruptsiooniohus, näiteks väimees aitaks korraldada vallavanema kodu remonti või vallavanem puhkaks väimehe suvilas.

Juhtum nr.4

Volkogude liige osaleb valla vähempakkumisel

Väikesel omavalitsusel volikogude liige on tänavapuhastustööde osutava ettevõtte omanik. Ta otsustab oma ettevõttega osaleda sama omavalitsuse vähempakkumisel lumetõrjetööde leidmiseks.

Selgitus

Volkogude liikme ettevõtte võib küll osaleda vähempakkumisel, kuid huvide konflikti vältimiseks ei tohiks volikogude liige osaleda hanketingimuste väljatöötamisel, kuuluda pakkumuste hindamise komisjoni ega teha otsust eduka pakkuja väljakuulutamise kohta. Volkogude liikmena peab ta ennast taandama kõigist otsustest, mis on seotud tema ettevõtte pakkumisega. Ja kui tema ettevõtte võidab hanke, peaks ta end ka edaspidi taandama nendest volikogude otsustest, milles käsitletakse tema ettevõtte tehtud puhastustööde. Volkogude liikme taandamine peaks olema fikseeritud selle koosoleku protokollis, kus arutatakse tema ettevõttega seotud küsimusi.

Juhtum nr.5

Ettevõtja osaleb volikogude liikmena teenuse tingimuste koostamises

Vald soovib riigihanke osta lastealateenust. Äriühing, mille juhatuses kuulub volikogude liige, pakub sama teenust. Volkogude liige osaleb volikogude komisjonides ja istungitel aruteludes, milles määratakse kindlaks teenuse olulised tingimused.

Selgitus

Volkogude liige saab mõjutada valla korraldatava hanke tingimusi endaga seotud isikule soodsalt. Volkogude liige peaks end aruteludest taandama, sest vastasel korral osaleb ta omaenda äriühingule lepingutingimuste koostamisel. Sellises olukorras on volikogude liikme ja firmajuhi huvide konfliktid.

Juhtum nr.6

Vallavanem kinnitab enda ettevõtte arveid

Vallavanem kinnitab oma allkirjaga kolm arvet, mille ettevõtte on esitanud vallavalitsusele kujundustööde eest. Vallavanem on ettevõtte juhataja liige ja osanik. Teisi hinnapakke ei võetud. Vallavalitsus pidas tööd odavaks ega sõlminud kirjalikku lepingut. Arved vaatatakse üle ka kantselile juhataja ja raamatupidaja.

Selgitus

Tegu on iseendaga sõlmitud tehinguga ja see tähendab huvide konflikti, sest vallavanema kohustus omavalitsuse eelarve juhtimisel vastandub firmajuhi ja osaniku huviga suurendada kasumit.

Vallavanem võib osaleda hankekongressil, kui hange on avalik ja ta ei kuulu hankekommisjoni ega mõjuta komisjoni otsust. Võitjaks osutudes peaks vallavanem taandama ennast kõigist oma ettevõttega seotud otsustest, sh arvete kinnitamisest. Selline töökorraldus võib kujuneda küll keeruliseks, kuid volikogude saab määrata valla esindajaks vallavalitsuse kui kolleegiaalse organi. Vallavanemal tuleks end sellisel juhul endaga seotud otsustest iga kord taandada. Kui vallavanemal määratakse nimetatud küsimuses asendaja, siis ei tohiks vallavanemal olla talle mõju.

Juhtum nr.7

Linna osalusega äriühingu juhataja liige rendib auto äia ettevõttele

Linna osalusega äriühingu juhataja liige sõlmib äriühingule nimel rendilepingu sõiduautode kasutamiseks. Auto renditakse ettevõttele, mille suuromanik on juhataja liikme äi.

Selgitus

Äi on ametiisikuga seotud isik, kellega ei tohi huvide konflikti tõttu tehinguid teha. Kõnealusel juhul pole ka tõenäoline, et juhataja liige ei tea äia suuromaniku staatusest. (Mõnel harval juhtumil ei tea ega peagi ametiisik teadma seoses või seotud isiku huvist, näiteks kui tema vanema uue abikaasa lapsel on mõnes ettevõttes osalus.)

Juhul, kui tegu oleks elukaaslasel isaga, siis vormiliselt ei oleks tegu seotud isikuga. Küll aga võib ta olla seotud isik kasvõi läbi selle, kui ta tegevus ametiisikule mõjutab. Seega ei tohiks linna osalusega äriühingu juhataja liige äriühingule oma äia ettevõtet ametiautot rentida.

Juhtum nr.8

Volkogude liige aitab koostada lepingut linna äriühinguga, mille nõukogude liige ta on

Volkogude liige on määratud linna äriühingule nõukogude liikmeks. Linn tellib samalt ühingu parkimisteenust. Volkogude liige osaleb tehinguga seotud küsimuste arutelus ja soovib lepingutingimusi muuta äriühingule soodsas suunas.

Selgitus

Ettevõtte ei ole korruptsioonivastase seaduse mõttes seotud isik, kui ametiisik on seotud ettevõttega eranditult ametikohustuse tõttu. See hõlmab ka omavalitsuse esindamist ettevõtte juhtimis- või kontrollorgani. Kuna eesmärk on tagada eelkõige omavalitsuse huvide igakülgne arvestamine, kattuvad ettevõtte ja omavalitsuse huvid. See, et volikogude liige esindab ettevõtet linna huve, ei tähenda automaatselt ettevõtte huvidele vastuvõtmist.

Siiski peab kaaluma, kas volikogude liige teab enda või endaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, mis võib mõjutada toimingut või otsust.

Juhtum nr.9

Revisjonikommisjoni liige on omavalitsuse raamatupidaja elukaaslane ja osaleb majandusaasta aruande kinnitamisega

Revisjonikommisjoni liige on omavalitsuse raamatupidaja elukaaslane. Raamatupidaja osaleb majandusaasta aruande koostamises. Revisjonikommisjoni pädevuses on kontrollida ja hinnata omavalitsuse vara kasutamist ning kontrollida ja hinnata eelarve täitmist. Enne majandusaasta aruande kinnitamist volikogude vaatab revisjonikommisjoni aruande läbi ja koostab selle kohta heakskiirvolikogude.

Selgitus

Majandusaasta aruande kinnitamise otsust ei tehta raamatupidaja suhtes, samuti ei ole majandusaasta aruande kinnitamise seotud raamatupidaja majanduslike ega muude huvidega. Sama revisjonikommisjoni liige ennast taandama, kui otsus või arutelu puudutab tema elukaaslast (näiteks leitakse, et toimunud on omastamine ja otsustatakse teavitada politseid).

Juhtum nr.10

Volkogude liikmest koolidirektor osaleb kooli puudutavates otsustes

Omavalitsuse hallatava kooli direktorit volikogude liige osaleb otsustes kooli reorganiseerimise kohta, millega kaks kooli liidetakse. Liitmine tõttu kaob ka ühe kooli direktori ametikoht.

Selgitus

Tegu on korruptsioonihiliku olukorraga, sest volikogude otsused võivad mõjutada hallatava asutuse juhti majanduslikult (töötasu, asutuse sulgemine või ümberkorraldamine jms). Seetõttu peab asutuse juht end temaga seotud aruteludest ja otsustamisest taandama.

Kuna töökohta kadumise või allesjäämine on otseselt seotud direktori majandushuvidega, ei tohiks ta sellise otsuse vastuvõtmises osaleda. Direktor peaks ennast otsustamisest ja muudest asjasepuutuvatest aruteludest taandama.

Juhtum nr.11

Vallavalitsuse liige kasutab hanke hinnapakumist isiklike otstarbeks

Vallavalitsuse korraldab mööbli ostmiseks riigihanke. Liige allkirjastab hanke võitnud ettevõttega sõlmitava lepingu vallavalitsusele, kelle ülesanne on ühtlasi kontrollida lepingu täitmist. Ta tellib samalt ettevõttele ka endale mõned mööbliesemed ja tasub nende eest selle hinnapakumise alusel, mille ettevõtte oli teinud vallavalitsusele, kusjuures hind on jäärmiselt pakutavast soodsam.

Selgitus

Hankelepingu täitmist kontrolliva vallavalitsuse liikme ülesanded ja huvid võivad vastanduda tema huvidega. Samuti võib ettevõtte teha talle tema positsiooni tõttu põhendamatu soodustusi, mida võib käsitleda korruptiivse tunnusena, aga kui järgneb ka vastutamine, siis pistise või alkaemaksuna. Vallavalitsuse liige võib endale koju mööblit soetada, ent samadel tingimustel teiste eraklientidega.

Juhtum nr.12

Vallavanem ületab kululimiiti

Vallavanem ületab talle kehtestatud autokütuse ja telefonikõnede kululimiiti mitme aasta jooksul. Vald esitab arveid, aga vallavanem jätab need tasumata. Vallavalitsus tunnistab arved ebatäieliselt laekuvaks.

Selgitus

Arved on esitanud vald ja see, kas nende laekumine tunnistatakse ebatäieliselt, on vallavanema kontrolli all. Tegu on huvide konfliktiga, sest vastanduvad ühel poolt vallavanema huvid eelarve juhtimisel ning teisalt vallavanema erahuvid. Vallavalitsus on põhjendamatu loobunud raha sissenõudmisest. Vallavanem ei tohiks osaleda selliste otsuste tegemisel, millega loobutakse arvete maksamise nõudest. Samuti ei saa ta delegerida seda otsust mõnele teisele vallavalitsuse liikmele. Kui otsuse teeb vallavalitsus, peaks vallavanem end otsuste tegemise ja sellega seondust taandama. Vald peaks tasumata arved sisse nõudma.

Juhtum nr.13

Linnavalitsuse liige teeb valimiskampaaniat

Linnavalitsuse liige sõidab ringi linnale kuuluva autoga, millel on partei tunnused, ja kutsub seejuures inimesi linna uude staadioni avamiseks.

Selgitus

Erakonnaseaduse järgi on erakonnal keelatud kasutada valimiskampaaniaks avalikke vahendeid. Kui enne valimisi reklaimitakse poliitikut taavimiskampaania nime all, on tegu oluliselt valimiskampaaniaga, mida ei tohi rahastada linnaelarvest. Ka korruptsioonivastane seadus keelab avaliku vahendi kasutamist, kui ametiisik saab änu sellele ebarõõrd või põhendamatu eelse.

Mida veel teha, et huvide konflikti vältida?

- Asutus peaks välja selgitama protsessid, kus on suuremad korruptsiooniriskid
- Asutustele tuleks kaardistada ning tüüpilised huvide konfliktid olukorrad (kingituste vastuvõtmine, mõjutamine, kellel toimub poolt tasutud koolitus (osalamine jms) ning käitumis põhimõtetes kokku leppima.
- Võib paluda, et töötaja annaks asutusele teada osalusetest ärimõtetes, mujal töötaval ajal osaluse töötamise ja muudest kõrvaltgevustest (ametnikule on see kohustuslik). Teatud tingimustel saab kõrvaltgevustest piirata ja keelata.
- Töötajal võib teada võtta deklaratsioonid ja hoc. See tähendab deklaratsioonide esitamist vahetult enne mõnd otsust, näiteks hankekommisjoni liige deklareerib huvid ja seosed hankes osalavate ettevõtte või vabatahtlusega ka juhul, kui vormiliselt taandamise alust pole (nt kuulub ta sadade liikmetega kogudusse, kuid ei saa otsustest isiklikku

kasu). Riigihangete puhul võiks huve deklareerida kahes järgus: esmalt juba tingimuste seadise ajal

- Töötaja kohta saab teha päringuid avalike andmebaasidest, ilma et ta peaks esitama korruptsioonivastase seaduse alusel avalikustatava huvide deklaratsiooni.
- Töötajaid tuleks koolitada, et info huvide konflikti vältimise ja korruptsiooni ennetamise kohta oleks töötajatele kättesaadav.
- Töötajal võib teada võtta deklaratsioonid ja hoc. See tähendab deklaratsioonide esitamist vahetult enne mõnd otsust, näiteks hankekommisjoni liige deklareerib huvid ja seosed hankes osalavate ettevõtte või vabatahtlusega ka juhul, kui vormiliselt taandamise alust pole (nt kuulub ta sadade liikmetega kogudusse, kuid ei saa otsustest isiklikku

...JA UURI VEEL!

